

Három amerikai könyvtár együttműködése a könyvtárközi kölcsönzésben, az állományfejlesztésben és a beszerzésben

A hagyományos könyvtárközi kölcsönzés azt jelenti, hogy az olvasó által kért könyvet a könyvtár kölcsönkéri egy másik könyvtártól, majd néhány hét múlva visszaküldi. Ezt a modellt alkalmazva előfordul, hogy a kért könyvet egyik könyvtár sem tudja rendelkezésre bocsátani. Ez általában új könyveknél fordul elő. Az együttműködés keretében történő beszerzési modell esetében az együttműködő könyvtárak a könyvtárközi kölcsönzési igény alapján döntenek a könyv gyors beszerzéséről, kölcsönadják az olvasónak, és majd csak ezután illesztik állományukba.

A Thomas Crane Közkönyvtár tapasztalatai

Ez a könyvtár Massachusetts államban, a 85 ezer lakosú Quincy városban működik, egyúttal az állam délkeleti regionális könyvtári rendszerének könyvtárközi feldolgozó központja. A 2001–2002-es pénzügyi évben 82 tagkönyvtár 8300 kérését regisztrálták. Beszerzési modelljét 1998-ban fejlesztette ki a teljesítési arány növelésére. A hálózat könyvtárközi kölcsönzésre szánt költségvetése tartalmazott állományfejlesztési keretet is, amelyet egyrészt a várható olvasói kérések, másrészt a különleges könyvtárközi rendelések teljesítésére irányoztak elő. A beszerzendő címekről egyenként döntenek, különösen ha kölcsönzésük nehézségekbe ütközik, új műről van szó, vagy nem találják más könyvtárban. A döntést több tényező befolyásolja: azonnali szállíthatóság, ár, témakör, illeszkedés az állományhoz stb. Ha a döntés megszületett, a szerzeményezők a leggyorsabb és legolcsóbb forrásból megveszik a könyvet, és feldolgozás, adatrögzítés nélkül azonnal átadják a könyvtárközi kölcsönzési részlegnek. Itt csak a minimális feldolgozást végzik el, és máris kiadják az olvasónak. A visszavétel után ismét a szerzeményező könyvtároshoz kerül, aki eldönti, hogy a könyvet állományba veszi-e vagy sem.

2001–2002-ben az ily módon beszerzett 107 cím 77%-át azoktól a szállítóktól vették meg, amelyek elfogadják az online rendelést, és a raktáron lévő készletből azonnal szállítanak. A könyvek nagy része az utóbbi két évben jelent meg. A megrendelt művek 79%-át 14 nap vagy ennél rövidebb idő alatt kapták meg. A könyvek 84%-át legalább há-

rom esetben adták kölcsön. Az utolsó két évben így vásárolt könyvekre nézve 8 e mutató értéke.

A Purdue Egyetemi Könyvtár tapasztalatai

Ez a könyvtár Indiana államban, West Lafayetteben működik, 40 ezer hallgatót és egyetemi oktatót, illetve alkalmazottat szolgál ki. A 2001–2002-es pénzügyi évben az olvasóktól 51 ezer könyvtárközi kérés érkezett, ebből 21 ezret külső forrásból teljesítettek (a többi a campus más könyvtárában volt fellelhető). 2000-ben elkülönített pénzügyi keretből indult a „Könyvet igénylésre” (Books on Demand) projekt, amely a könyvtárközi részleg számára lehetővé tette, hogy a kért könyveket inkább megvegye, mint kölcsönkérje. A megvásárolt műveket először kölcsönadják, majd a visszavétel után katalogizálják. A beszerzést megelőző döntés kritériumai: angol nyelvű, nem szépirodalmi (non-fiction) mű, tudományos kiadvány, az utóbbi öt évben jelent meg, az ára nem haladja meg a 100 dollárt (ezt közben 150 dollárra emelték), egy héten belül szállítják az online könyvkereskedésből.

2000 januárja és 2002 októbere között több mint 2300 könyvet vettek meg használói kérésre, majd dolgoztak fel a visszaadás után. A kölcsönadott könyvekbe tett rövid kérdőívekre adott válaszok alapján elmondható, hogy az olvasók elégedettek a szolgáltatással, az átlag 8 napos teljesítési idővel. Egy-egy könyvet általában kétszer kértek kölcsön. A kölcsönzők megoszlása: 70% hallgató, 30% oktató, ami megfelel a hagyományos könyvtárközi kölcsönzésének. Az ily módon beszerzett könyvek későbbi kölcsönzése az mutatják, hogy – legalábbis rövid távon – nagyobb irántuk a kereslet. A további szakterületi elemzés kimutatta, hogy:

- a címek 80-99%-a megfelelt a gyűjtőkörnek;
- sok könyv interdiszciplináris témával foglalkozik, ezért elkerülte a gyarapítók figyelmét;
- a hagyományos szakterületekkel foglalkozó olvasók közül sokan interdiszciplináris jellegű kutatásokat folytatnak;
- a projekt bevonta a hallgatókat az állomány fejlesztésébe.

Ez a modell (amely egy szállító igénybevételén alapult) a humán és társadalomtudományok területén alkalmazható jobban; a megvásárolt könyvek

84%-a tartozott ide, bár az egyetem inkább a természettudományi–műszaki–orvostudományi képzéséről ismert. Ez utóbbi területekről kevesebb könyvet kértek, ami azzal magyarázható, hogy egyrészt e tudományok terén a kutatók kevésbé használják a könyveket, másrészt a kért könyvek annyira specializáltak, hogy a kiválasztott szállító, az Amazon.com nem tudta őket egy héten belül küldeni.

A Wisconsin-Madison Egyetem tapasztalatai

A könyvtár több mint 60 ezer hallgató, oktató és kutató tanulmányi, kutatási és oktatási tevékenységét támogatja. A Memorial Library, a humán és társadalomtudományok fő tudományos könyvtára, a campuson működő hat könyvtárközi kölcsönzéssel foglalkozó könyvtár közül a legnagyobb. A 2001–2002-es pénzügyi évben 38 ezer könyvtárközi kérést kezelt, közülük mintegy 31,5 ezret a campuson kívüli forrásokból teljesített. 2000 elején elkülönítettek egy alapot a „Könyvtárközi kölcsönzés/Gyors beszerzések” elnevezésű projektre, amelynek keretében a Memorial Library beszerezhetette a kért könyvet, ha öt könyvtárból nem tudta kölcsönkapni. Az első két évben a keret ötezer dollár volt, a feldolgozó részleg mind a megrendelést, mind a katalógizálást sürgősséggel végezte. A beszerzést megelőző döntés kritériumai: a könyv feleljen meg az egyetem könyvtári rendszere gyűjtőkörének, az adott évben, illetve az azt megelőző két évben adták ki (ezt később 4 évre emelték), monográfia vagy konferenciaanyag (nem lehet tankönyv vagy számítógépes segédlet), ára nem

haladhatja meg a 250 dollárt, lehessen online megrendelni, vagy helyi szállítóktól beszerezni, lehet idegen nyelvű könyv, vagy gyakran keresett könyv további példánya.

2000 májusa és 2002 áprilisa között 135 címet szereztek be olvasói kérésre. A használók megoszlása: 57% hallgató, 43% oktató és kutató. A vásárolt könyvek 80%-a az USA-ban kiadott könyv volt, a vásárlások 42%-át bonyolították az Amazon.com-on keresztül. Az átfutási idő a megrendelés napjától a katalógizáláson keresztül a kölcsönzöpültig hazai kiadványoknál átlagosan 8 napot vett igénybe, a külföldi könyveknél egyes esetekben elérte az egy hónapot.

Ahogy a purdue-i tapasztalatok is bizonyították, a projekt keretében beszerzett könyveket többen vették kölcsön, mint az ugyanezen időszak alatt a „hagyományos” úton vásárolt dokumentumokat. Az azonnali használatba vehetőség olyan fontos szempontnak bizonyult, hogy 2002 februárjától beépítették a könyvtári munkafolyamatba. A könyvtárközi kölcsönzési kérések a beszerzés során az első helyre kerülnek, s a gyűjtőkörbe eső műveket inkább azonnal beszerzik, semmint könyvtárközi kölcsönzéssel próbálkoznak.

/ALLEN, Megan–WARD, Suzanne M.–WRAY, Tanner–DEBUS-LÓPEZ, Karl E.: Patron-focused services in three US libraries: collaborative interlibrary loan, collection development and acquisitions. = *Interlending & Document Supply*, 31. köt. 2. sz. 2003. p. 138–141./

(Viszocsekné Péteri Éva)

Az INFO URI azonosító fejlesztése a NISO támogatásával

A Nemzeti Információs Szabványosítási Szervezet (*National Information Standards Organization = NISO*) égisze alatt működő kiadói és könyvtári feladatokkal megbízott munkacsoport elkészült a Egységesített Forrásazonosító (*Uniform Resource Identifier = URI*) fejlesztésével. A most közzétett séma az információs forrásokat szélesebb körben értelmezi, ide sorolja többek között az osztályozási rendszerekben használt dokumentumokat és kifejezéseket is. Ily módon a különböző webalkalmazások „értik” pl. a Dewey osztályozási rendszert. A munka során együttműködtek a W3C konzor-

ciummal és az Internet Engineering Task Force munkacsoporttal.

A szabványos azonosítók felvételére szolgáló INFO Registry a <http://info-uri.info/> címen érhető el. Ez a nyilvántartás a webalkalmazásokhoz szükséges összes információt tartalmazza, ember és számítógép számára egyaránt olvasható.

További információ: www.niso.org

/Library Hi Tech News, 21. köt. 2. sz. 2004. p. 29–30./

(J. É.)